

1. У В О Д – ПРОБЛЕМИ ОДРЕЂИВАЊА МЈЕРОДАВНОГ ПРАВА *LEX LOCI DELICTI COMMISSI*

Lex loci delicti commissi као основна тачка везивања код одређивања мјеродавног права у вануговорним односима са елементом иностраности изазива проблеме, који се, пре свега везују за различита схватања овог проблема.

Код одређивања мјеродавног права по *lex loci delicti commissi* се може разликовати право мјесто штетне радње од права мјеста наступања штетних последица. Проблем, у вези с тим може настати и код одређивања противправности деликта, односно, подношења захтјева за накнаду штете по једном од наведена два права. Осим тога, постоје различите врсте деликта, тако да код појединих, због њихове природе треба примјењивати правила која одступају од *lex loci delicti commissi*.

Низ питања се постављају код примјене овог правила код могућности примјене теорије најближе везе у овој области, преко могућности дефинисања посебних тачака везивања код појединих деликата, па до примјене аутономије воље. Рад се осврће на рјешење у домаћем законодавству и законодавствима САД, Мађарске и Швајцарске, Уредбу Европског парламента и савјета Европске уније о мјеродавном праву за вануговорне обавезе (Рим II) бр. 864/2007, која регулише ову област, можемо рећи, детаљнији начин, као у на Хашку конвенцију и систем „зелене карте„. Исто тако, рад анализира и поједине недостатке примјене појединих системских правила у овој области.

Принцип *lex loci delicti commissi* јавља се као тачка везивања већ у четрнаестом вјеку за вријеме Бартолуса. У седамнаестом вјеку, када се центар колизионоправне мисли налази у Холандији, принцип *lex loci delicti commissi* добија и ширу теоријску разраду у дјелу Паулуса Фута, једног од најпознатијих представника холандско-фламманске школе. Све до пре неколико деценија, ово рјешење није имало озбиљнију алтернативу што не значи да се нису јављали извјесни допунски принципи и да се нису јављале одређене тешкоће у примјени *lex loci delicti commissi* као тачке везивања.

Према неким схватањима, уз *lex loci delicti commissi* треба поставити као допунски принцип *lex fori*, право суда. Међутим, и када је овај допунски принцип прихваћен, не односи се на читаву проблематику деликта, већ само на питање противправности радње. Радња ће се сматрати противправном само ако је таквом сматрају како закон мјеста извршења деликта, тако и закон суда. У погледу осталих питања примјењује се само закон мјеста извршења деликта.

Тешкоће око примјене начела *lex loci delicti commissi*: основна и класична тешкоћа у примјени *lex loci delicti commissi* као тачке везивања јавља се када последица деликта

не наступа у истој држави у којој је извршена и радња. У оваквим случајевима јавља се сложени проблем квалификације појма мјеста извршења деликта. Поставља се питање треба ли на исти начин схватити *lex loci delicti commissi*, без обзира на то да ли се ради о основу одговорности, врсти накнаде, висини накнаде. Посебне тешкоће у примјени *lex loci delicti commissi* јављају се у оним случајевима, када се деликт догоди на „ничијој земљи,“: на броду на отвореном мору, у ваздухоплову.

Основно рјешење које прихвата наш ЗМПП је *lex loci delicti commissi*. Истовремено, законодавац је био свјестан проблема локализације деликта – одређивања овог мјеста уколико се територија на којој је до радње дошло не поклапа са територијом на којој је последица наступила (*locus laesionis*). Зато је питање како се врши тзв. локализација деликта. Желећи да заштити жртву деликта, законодавац је, за случај дислокације деликта, одредили за примјену тзв. теорије жртве: примјениће се оно од два, или више права у конкуренцији које је повољније за оштећеног (жртву).

ЗМПП дозвољава одступање од *lex loci delicti commissi* само у оним добро познатим случајевима у којима је примјена закона мјеста деликта практично немогућа. То су случајеви када се догађај из којег произилази штетна последица одиграо на броду који се налази на отвореном мору, или пак у ваздухоплову који лети изнад отвореног мора, али изнад неке земље. У таквим ситуацијама *lex loci* није рјешење, јер до деликта долази на мјесту које не припада ниједној држави, ниједном праву, те ће мјеродавно право бити право државе којој припада брод или ваздухоплов (*lex banderae*). Уколико се је деликт ипак догодио у туђим територијалним водама, или луци, или у страном ваздушном пристаништу, повезивање је нормално *lex loci delicti commissi*.

У области вануговорне одговорности централни значај имају грађански деликти. Тај значај се огледа и у колизионом регулисању. У погледу сваке вануговорне одговорности за проузроковану штету примјењују се исте колизионе норме које се односе и на деликте. У погледу колизионог регулисања стицања без основа, једна од могућности је да се мјеродавно право тражи са ослоном на неку врсту основе за неосновано обogaћење. Друга је основа алтернатива, да се рјешење тражи са ослоном на мјесто гдје се остварило обogaћење. У нашој теорији на стицање без основа примјењује се право мјеродавно за правни однос који је настао, био очекиван или претпостављен, а поводом кога је настало стицање. У погледу послодавства без налога мјеродавно право се често тражи преко лица која се у односу јављају као повјерилац и дужник. Наше позитивно право је на становиштву да је код *negotiorum gestio* мјеродавно право земље у којој је радња пословође извршена. Закон садржи и опште правило којим се одређује мјеродавно право за вануговорне обавезе за које у истом закону није постављено посебно правило, као нпр. употреба ствари у туђу корист, употреба туђе ствари у своју корист. Према том праву мјеродавно је право земље у којој су се догодиле чињенице које су проузроковале обавезу.